

Antonio Muñoz Molina

Carlota's minnaar

Uit het Spaans vertaald
door Adri Boon

DE GEUS

Oorspronkelijke titel *Carlota Fainberg*, verschenen bij Alfaguara
Oorspronkelijke tekst © 1999, Antonio Muñoz Molina; 1999,
Grupo Santillana de Ediciones, S.A.
Nederlandse vertaling © Adri Boon en De Geus bv, Breda 2007
Omslagontwerp Mijke Wondergem
Omslagillustratie © Allan Jenkins/Trevillion Images
Druk Koninklijke Wöhrmann bv, Zutphen
ISBN 978 90 445 0948 9
NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm
of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van De Geus bv, Postbus 1878,
4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.
Internet: www.degeus.nl

Voor Bill Sherzer,
ter herinnering aan Buenos Aires en New York,
en aan onze gesprekken over Carlota Fainberg.

Blind Pew

Ver van de zee en de schone krijg,
Want zo prees de liefde wat hij verloor,
Vermoeide de blinde piraat het spoor
Van Englands wegen en modderig slijk.

Door honden van het erf weg geblaft
Door de dorpsjongens nageaapt,
Sliep hij een zieke en geschonden slaap
In het zwarte stof van de bermkant.

Hij wist, op verre gele stranden
Lag diep verborgen, een schat
En dat verlichtte hem in zijn nood;

Ook jou wacht, op andere gele stranden,
Ongeschonden, een schat:
Het lot van je vage en weidse dood.

—JORGE LUIS BORGES, *De schepper*

I

‘Ik denk niet dat ik ooit nog eens naar Buenos Aires zal gaan.’

De man die naast mij zat zei deze woorden eerder op melodramatische dan op droevige toon. Vervolgens zweeg hij even terwijl hij peinzend van zijn Diet Pepsi dronk. Het was duidelijk dat hij had nagedacht over de woorden, dat hij ze vaak hardop tegen zichzelf had gezegd, zoals wanneer je een belediging naar je hoofd geslingerd hebt gekregen of op een onbeschofte manier bent behandeld en je 's avonds, woelend in bed, steeds scherper het antwoord herhaalt waar je zo gauw niet op kwam of dat je inslikte. Tegenover ons, aan de andere kant van de glazen wand, viel de sneeuw zo dik dat je bijna niets meer kon zien. Het was twee uur 's middags en het zwakke licht deed vreemd aan op dat tijdstip en was net zo mat als dat van de tl-lampen die de grote gewelven van het vliegveld van Pittsburgh vulden met hun schijnsel.

‘Dat heb ik Mariluz moeten beloven, toen ze me dwong open kaart te spelen en ik niet anders kon dan haar alles opbiechten.’ Hij keek me nu niet meer aan, zijn ogen waren gericht op de stille wervelingen van de sneeuw, en misschien zat er ook iets van spel, van theater in dat wegstijgen. ‘Maar jij begrijpt natuurlijk, Claudio, dat dat niet de ware reden is. Mijn vrouw is niet gek, ze weet dat er zich altijd weer gelegenheden zullen voordoen en dat een man, hoezeer hij ook zijn best doet er niet aan toe te geven, zich maar moeilijk, als hij tenminste een echte man is, kan beheersen. Waar het om gaat is dat ik de herinnering niet wil verpesten, snap je wat ik bedoel? De betovering van die dagen.’

We zaten al een paar uur naast elkaar en ik besepte nu pas dat ik niet eens wist hoe hij heette. Hij had me zijn naam wel gezegd, hij had me zelfs zijn kaartje gegeven, nog voordat we plaatsnamen op de barkrukken van de als een Engelse pub ingerichte bar in de transitzone. Maar ik had er geen aandacht aan geschonken, of ik was zijn naam nadat hij me die had gezegd meteen weer vergeten, en nu bevond ik me in de absurde situatie dat ik luisterde naar de intieme ontboezemingen van een onbekende die mij met mijn voornaam aansprak en zich gedroeg alsof we al heel lang bevriend waren. As a matter of fact, zoals men hier zegt, hadden we elkaar zo rond elf uur a.m. ontmoet in een tijdschriftshop, of eigenlijk was het zo dat hij een oud nummer van *El País Internacional* uit mijn jaszak zag

steken en mij onmiddellijk in het Spaans aansprak omdat hij absoluut zeker wist, zoals hij later zei, dat we landgenoten waren.

‘Neem dit van me aan, Claudio, ik spreek uit ervaring.’ Zijn naam herinnerde ik me niet meer, maar hij noemde me bij mijn naam alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. ‘Spanjaarden herkennen elkaar nog voor ze een woord hebben gezegd, alleen al door hoe ze eruitzien. Je loopt bijvoorbeeld door New York, over Fifth Avenue, op het drukste uur van de dag, je ziet bij een stoplicht een stelletje, met hun rug naar je toe, beiden met een overhemd en spijkerbroek, in de dertig, zij met een flinke kont, op spiksplinternieuwe sportschoenen, een fijne trui over haar schouders of om haar middel geknoopt, en ik weet niet waarom maar je weet meteen: dat zijn Spanjaarden. Wat doe je eraan? We zien er nu eenmaal anders uit, we hebben een bepaalde look, zoals dat tegenwoordig heet.’

Het trof me onaangenaam dat zo'n banaal figuur zich veroorloofde dergelijke dingen te zeggen over wat hij mijn 'look' noemde. Maar als zo iemand, zo cheap, om het plat te zeggen, me zo snel herkende als een landgenoot, moest dat wel komen omdat ik misschien, zonder dat ik het me bewust was, ook iets van zijn banaliteit, van zijn lompe Spaanse openhartigheid, had. Ik moet er meteen aan toevoegen dat ik in de loop der jaren gewend ben geraakt aan wat me aanvankelijk zo ergerde: de formaliteit en de reserve binnen de Amerikaanse academische wereld, en

dat ik me ongemakkelijk voel, of liever gezegd embarrassed, als ik geconfronteerd word met overdreven blijken van sympathie, die bijna altijd gepaard gaan met de keerzijde ervan: opdringerigheid.

En er is nog iets waar ik niet omheen kan: op reis is het mij totaal onmogelijk contact met anderen te maken. Zodra ik de deur achter me dicht heb getrokken om naar het vliegveld of het treinstation te gaan, is het alsof ik in een duikerspak onder water zwem. Elk gesprek ergert me. Ik behoor tot het soort mensen dat door sociologen hier met een treffende metafoor het cocotype wordt genoemd. Ook als ik niet in mijn goedverwarmde en met tapijten beklede huis ben word ik, waar ik ook ga, altijd omhuld door de warme cocon van mijn privacy. Ik sla begerig de boeken of de journals open die ik voor onderweg heb meegenomen of ik buig me, als ik veel werk heb, over een document dat ik nog moet lezen, ik haal mijn kleine computer tevoorschijn, mijn onmisbare laptop, ik zet mijn leesbril op, met een handig kettinkje eraan ter voorkoming van verlies, ik stop mijn gewone bril in de brillenkoker en de brillenkoker in de binnenzak van mijn jasje, en wat mij betreft zou ik, ook al bevind ik me op een druk vliegveld, net zo goed in mijn kamer op de faculteit kunnen zitten, op een middag aan het einde van het semester, wanneer er nog maar weinig studenten over zijn, en er in de collegezalen, op de binnenplaatsen met hun gazons en in de gangen een waarlijk kloosterachtige stilte heerst.

Toen de man me aansprak, wijzend op de krant van dundrukpapier die uit mijn zak stak, wilde ik in een eerste reflex de krant gauw wegstoppen en vervolgens doen of ik de taal die hij sprak niet begreep. Maar het was duidelijk dat het te laat was om me nog met enige waardigheid uit de situatie te kunnen redden. Heel ongemakkelijk, hoewel glimlachend, zei ik ja, dat ik Spaans was, en die overeenkomst gaf hem meteen het idee dat er nog meer overeenkomsten moesten zijn en dat ik ook wachtte tot de vlucht naar Miami van United Airlines zou worden omgeroepen. Ik antwoordde van niet, zonder erbij te vermelden op welke vlucht ik dan wel wachtte, maar dat kon hem niet schelen want, voorbijgaand aan de onzichtbare maar duidelijke muren die in Amerika altijd oprijzen als iemand op een bepaalde manier een stilte laat vallen, vroeg hij waar ik naartoe ging, en ik had niet de tegenwoordigheid van geest om met een goed voorbeeld van Angelsaksische reserve hem die informatie te onthouden. Mijn vliegtuig, dat enkele uren eerder had moeten opstijgen, zou, zodra de sneeuwstorm luidde, naar Buenos Aires vertrekken, en toen ik die naam uitsprak was ik verloren. Het bleek namelijk dat mijn landgenoot die stad kende, 'als zijn broekzak', zoals hij zei, en onmiddellijk haalde hij zijn hand uit zijn broekzak en strekte hem met een energiek gebaar naar mij uit, de aankondiging van een vreeswekkend en geheel onnodig stevige handdruk, een manier van begroeten die jaren geleden onder Spaanse

managers en verkoopleiders ingang vond.

Omdat ik de tijd goed kon gebruiken om rustig te lezen had ik me zonder morren neergelegd bij het bericht over de blizzard, die volgens de weerkaarten en de onheilspellende satellietbeelden in een langzame spiraal over het hele noordoosten van de Verenigde Staten trok. Het sneeuwde al hard toen ik in het donker naar Pittsburgh reisde met de comfortabele en nagenoeg lege sneltrein die ik had genomen op het station van Humbert, Pennsylvania, dat (althans voor Amerikaanse begrippen) niet ver af ligt van Humbert College, waar ik een waardige hoewel nog onzekere positie als associate professor heb weten te bereiken. Ik had natuurlijk een collega of een student kunnen vragen me een ride te geven, maar ik gaf er de voorkeur aan zelf te rijden en mijn auto in een ondergrondse parkeergarage vlak bij het station achter te laten zodat ik niemand hoefde te vragen me weg te brengen, wat altijd enigszins unpleasant kan zijn. (In Amerika loopt er een heel scherpe, hoewel voor een niet-ingewijde onzichtbare, grens tussen wat je iemand wel en niet kunt vragen, en op een moment van onnadenkendheid die grens overschrijden kan vervelende gevolgen hebben, een plotselinge rimpeling in wat anders altijd zo vriendelijk oogt, een ontwijkende blik, de geforceerde glimlach van iemand die je tot dan toe altijd zo oprecht hartelijk begroette.)

Ik had me nog niet neergelegd bij de mogelijkheid dat het slechte weer me zou noodzaken af te zien van de reis

waar ik zo naar uitgekeken had en waar voor mij in die beslissende maar ook onvoorspelbare fase van mijn academische carrière zoveel van afhing. Maar die ochtend, nog voor ik bij het vliegveld aankwam, bleek de weather forecast op de radio zoals gewoonlijk in dit land weer eens helemaal te kloppen. Want zoals voorspeld begon het 's ochtends klokslag zeven uur te sneeuwen. Toen ik nog maar pas in Amerika woonde twijfelde ik met die typisch Spaanse scepsis wel eens aan de exactheid van het weerbericht, waardoor ik meer dan eens in onaangename situaties terecht kwam, want als er in Amerika een sneeuwstorm opsteekt, kun je niet zomaar wat improviseren zoals in Spanje. De verbazing over en de vrees voor de ruimte en de angstwekkende natuurkrachten zijn de eerste lessen die een Europeaan leert als hij net op dit reusachtige continent is.

Nu wist ik zeker dat de blizzard er zo een was die niet snel vergeten zou worden. Tijdens het inchecken klopte mijn hart sneller dan normaal. Ik besepte dat ik het niet zou kunnen verdragen als de reis niet doorging, dat ik weigerde er rekening mee te houden dat ik misschien zou moeten terugkeren naar het stijlvolle maar deprimerende station van Humbert, naar de parkeergarage (afschuwelijk dat in Spanje iedereen het tegenwoordig over 'parking' heeft), naar de geur van mijn verwarmde auto, naar de verlaten en besneeuwde binnenplaatsen van Humbert College, naar mijn kleine appartement in Humbert Lane,

waar ik me soms vrijdagmiddag na het laatste college van de week opsluit in de absolute zekerheid dat ik tot maandag met niemand zal praten. Hoe eindeloos wordt de tijd dan, gul en immens tegelijk, enigszins drukkend ook, net zo als de verwarming, als de perfecte isolatie van de huizen tegen de kou buiten, tegen die donkere avonden waarop in de hele Humbert Lane geen levende ziel te bekennen is. De enige tekenen van menselijke aanwezigheid zijn de koplampen van een passerende auto, zonder het bijbehorende motorgeronk, want de ramen van dubbelglas sluiten zo goed dat je binnen niets hoort.

Het vriendelijke meisje van de desk bood me echter hoop: volgens de laatste berichten zou de storm in de komende uren eerst kort gaan liggen alvorens echt los te barsten, wat het vertrek van een aantal vliegtuigen mogelijk zou maken waaronder, zo verzekerde het meisje me met een gemaakte maar daarom niet minder bemoedigende glimlach, zonder enige twijfel ook het mijne.

Het was mij bekend dat op het congres in Buenos Aires niet zonder een zekere suspense werd uitgekeken naar mijn paper over 'Blind Pew', naar mijn smaak een van de meest sublieme sonnetten van Borges. Mijn onloochenbare professionele voldoening werd echter overvleugeld door een Latijnse begeerte, die ik nooit volmondig zal toegeven, naar een stad met straten waar mensen lopen, naar bars en cafés vol geluid van glazen en gesprekken (hoewel ook, helaas, vol sigarettenrook). Ik stelde me al

een zuidelijke herfst voor die me genoegdoening zou verschaffen, of ten minste zou troosten, voor de gure winter van Pennsylvania, die niet alleen de strengste van de eeuw was, maar ook wat duur betreft alle andere dreigde te overtreffen. Ik ben niet iemand die moeilijk tegen eenzaamheid kan of die gek wordt van de winterse saaiheid van Humbert College, die anderen onverdraaglijk vinden. Maar dat springsemester (hoewel hier 'spring' vooral onbedoeld ironisch klinkt) vond ik wel heel lang duren, langer dan alle vorige in mijn inmiddels lange verblijf in Amerika, zodat ik niet overdrijf als ik zeg dat, toen ik de brief ontving met het logo van de Universidad Nacional San Martín waarin de uitnodiging om deel te nemen aan de Conference over Borges bevestigd werd, om het op zijn Spaans te zeggen, de hemel zag opentrekken. Onmiddellijk begon ik vriendelijk doch hardnekkig Morini, onze chairman van de vakgroep, te belagen, net zo lang tot ik een go ahead van hem kreeg, dat hoewel officieus daarom niet minder veelbetekenend voor mij was. Binnenkort zou namelijk worden beslist over mijn promotie tot de gedroomde status van full professor, en elke verdienste die ik aan mijn curriculum zou kunnen toevoegen, was van, nooit beter gezegd, doorslaggevend belang.

Morini, die het voordeel heeft dat hij uit Latijns-Amerika komt en alles afweet van administratieve zaken, kreeg het voor elkaar dat de vakgroep de fare van de reis zou

betalen (de kosten van hotel en verblijf zouden voor rekening van de organisatie van het congres komen). Hij nam in zijn kantoor afscheid van me met een hartelijkheid die het beste leek te voorspellen hoewel hij zich er niet van kon weerhouden een van zijn stekelige opmerkingen te maken, waaraan ik in de loop der jaren zo gewend ben geraakt en die ik niet meer serieus neem.

‘Ik hoop niet dat opeens je Spaanse conquistadorbloed gaat opspelen als je in Zuid-Amerika bent en zin krijgt een paar indianen over de kling te jagen.’

Typisch Morini. Nog zoiets waar je als Spanjaard in Amerika mee te maken krijgt: de last van de zwarte legende die je lijdzaam mee moet zien te torsen. Maar waar het mij om ging, was dat ik mijn paper zou gaan voorlezen in Buenos Aires, en de ongebruikelijk warme handshake waarmee Morini afscheid van me nam, zag ik als een gunstig voorteken. Bovendien wilde het toeval dat in de dagen dat ik in Buenos Aires was ook mijn vriend en ex-collega Mario Said daar zou zijn. Ik had hem al een paar jaar niet meer gezien, sinds hij uit heimwee naar Argentinië terugkeerde en in de Verenigde Staten een academische carrière afbrak die misschien minder briljant was verlopen dan je op grond van zijn talent had mogen verwachten.

In het echte leven komt het grote geluk of ongeluk veel minder vaak voor dan romans en films ons willen doen geloven. Mijn ervaring (die niet bijster groot is, zeg ik er

meteen bij) leert mij dat wat veel meer telt in een mensenleven die kleine disappointments zijn, die een lelijke streep halen door de niet al te spectaculaire, ja zeg maar gerust heel bescheiden maar daardoor des te belangrijker gelegenheden die je voldoening kunnen schenken en die bijna iedereen wel eens meemaakt. Toen ik op het vliegveld van Pittsburgh als het ware werd meegesleurd door een opdringerige landgenoot om met hem een kop koffie, 'of iets sterkers', zoals hij zei, te drinken in een verdachte oak bar waar twee treurige dikkerds, duidelijk rednecks, bier zaten te drinken, of te hijsen, zoals men tegenwoordig in Spanje zegt, besepte ik pas hoezeer ik me erop had verheugd rustig te kunnen lezen, bij voorbaat genietend van de reis terwijl ik nog uren moest wachten voordat mijn vliegtuig zou vertrekken, en het ergerde me mateloos dat door de lomphed van die man mij een deel van de tijd was ontfutseld die ik nooit meer terug zou krijgen.

Inwendig furieus, want beroofd van een paar unieke uren van mijn leven, liet ik me door hem trakteren, niet op een biertje natuurlijk, maar op een verstandige milkshake. Ik knikte af en toe terwijl hij maar praatte en ik hem glimlachend aankeek zonder hem te zien en zonder te luisteren naar wat hij zei, hoewel ik me naar hem toe boog op de manier waarop men op party's glimlacht en ja knikt. Vandaar dat, toen ik zijn visitekaartje aanpakte en ik er voordat ik het in mijn zak stopte een blik op wierp en zijn naam hoorde toen hij zo stevig mijn hand drukte, die

naam ofwel langs me heen ging en ik hem terstond vergat, ofwel dat de lettergrepen ervan die mijn oor bereikten gewoon niet doordrongen tot het gebied in de hersenschors waar het geluid wordt verwerkt (of beter: gedecodeerd). Ik geloof dat ik pas later voor het eerst enige aandacht aan hem schonk of hem serieus begon te nemen: toen hij door het raam naar de sneeuwstorm keek en vervolgens iets zei dat zonder dat hij het besepte een merkwaardig geval van intertextuality was met het sonnet van Borges dat ik geanalyseerd had.

‘Maar het maakt niet uit dat ik niet meer naar Buenos Aires terugga, het is of daar voor eeuwig een schat op me ligt te wachten.’